

ביאורים

למדנו כבר לעיל שהשופטים חייבים להיות ערים למציאות העומדת לפנייהם ולפיה להתאמץ לברר את האמת. לדברי הר"ן התורה הדגישה שעל השופטים לדרוש ולחקור היטב דווקא בעדות על דבר שנדיר שיקרה, מכיוון שאז יש סיכוי טוב שהוא לא קרה כלל והעדים משקרים.

התורה חידשה לנו שכאשר באו עדים והעידו על אדם עדות מסוימת, על מנת לחייבו, ואחר כך באו עדים אחרים והעידו שאותם עדים כלל לא יכלו לראות את אותה העדות, מכיוון שבאותה השעה שלפי דבריהם התרחש בה הסיפור, הם היו עימם במקום אחר - יש להאמין לדברי העדים השניים, המזימים את הראשונים, ולהעניש את העדים הראשונים בכך שנחייב אותם במה שזממו לחייב את האדם שהעידו נגדו.

לכאורה מקרה של עדים זוממים אינו דבר נדיר, ואם כן קשה מדוע התורה כתבה על עדות זאת שיש לדרוש ולחקור היטב? התשובה לשאלה תהיה מובנת על פי מה שפתחנו בו. תפקידו של בית הדין אינו רק להתבונן על טענותיהם של בעלי הדינים ועל דברי העדים, אלא לנסות, כמידת יכולתם, להתבונן, לשאול, 'להיכנס לראש' של הנידונים, ועל ידי זה 'להרכיב את הפאזל' כולו ולבחון מה באמת קרה בשטח. לכן, אם ננסה לבדוק מהי הסבירות שאדם העז להעיד עדות שקר, שאינה רק שינוי בפרט מפרטי המעשה, אלא עדות על מקרה שלא היה נוכח בו, שכל אדם שראה אותו באותו הזמן במקום אחר יוכל להכחיש את אמיתותה, נמצא שהסבירות היא קטנה מאד, ולכן אם באו עדים וטענו טענה שכזאת, יש לבדוק היטב את אמיתות טענותיהם.

הר"ן ממשיך ואומר שמכאן נוכל להבין מדוע לאחר דרישה וחקירה, אנו מאמינים דווקא לעדים השניים, כיוון שקשה להאמין שהם שיקרו שהרי אם האמת אינה כדבריהם, הם היו מפחדים מכך שהעדים הראשונים יצליחו להפריך את דבריהם בקלות, מכיוון שלצורך כך הם צריכים בסך הכל להוכיח שהם כן היו במקום המעשה, וסביר שימצאו לכך עדויות בקרב אנשי המקום. ולכן אם בכל זאת הם העזו להעיד, יש סבירות גבוהה יותר שהם צודקים.

הרחבות

• צדקת מערכת המשפט בישראל

הנה אין ספק... שראוי להאמין המזימין יותר. הר"ן מבאר את ההיגיון העומד מאחורי ההלכה להאמין דווקא לעדים המזימים כנגד העדים המזוממים. אולם בישראל ההיגיון אינו הכלי המבקר היחיד של מערכת המשפט על מנת להוציא משפט צדק. הרמב"ן מבאר מדוע עדים זוממים נענשים רק אם עדיין לא נענש הנידון: "והטעם בזה, בעבור כי משפט העדים המזוממן בגזרת השליט... אם נהרג ראובן, נחשוב שהיה אמת כל אשר העידו עליו הראשונים, כי הוא בעונו מת ואילו היה צדיק לא יעזבונו ה' בידם, כמו שאמר הכתוב ה' לא יעזבונו בידו ולא ירשיענו בהשפטו" [תהלים לו, לג]. ועוד שלא יתן ה' השופטים הצדיקים העומדים לפניו לשפוך דם נקי, 'כי המשפט לאלוהים הוא' [דברים א, יז] ו'בקרב אלוהים ישפוט' [תהלים פב, א]. והנה כל זה מעלה גדולה בשופטי ישראל, וההבטחה שהקב"ה מסכים על ידם ועמהם בדבר המשפט" [רמב"ן דברים יט, ט]. מדבריו עולה שהקב"ה בעצמו מנתב את ההליך המשפטי והוא 'חתום' על התוצאות. לכן, דבר שלא ניתן להשיב ולתקנו - נעשה בהכרח על פי רצון ה' בשל שיקולים שלא תמיד אנו מודעים להם.

שאלות לדין

האם ניתן להזים עדים על ידי סרטים, תמונות והקלטות?

הר"ן אומר שהמזימים יותר מהמינים מהמזוממים כיוון שהם לוקחים סיכון גדול יותר. האם הייתם טוענים טענה זו כיום בבית משפט? מדוע?

ובעדים זוממין נכתב לשון שוה^ו לאותו שנכתב ביחיד עובד עבודה זרה, ששם נאמר: **רוחק בעדים** זוממים

"וידרשו השפטים היטב", והורה אותו הלשון שאין מציאות עדים זוממין רחוק כמציאות עיר הנדחת, אבל הוא רחוק ביחיד עובד עבודה זרה. וצריך טעם למה^ו, שאין זה מפני חמור העברה, שהרי כמה עברות שבתורה חמורות כזו. אבל הטעם כמו שאמר: ידוע הוא, כי אפלו מי שחזק בשקר אינו רגיל להיות משקר בדבר שהוא עשוי להתברר, ולפיכך אמרו רבותינו זכרונם לברכה דמילתא דעבידא לאיגלווי^ו אפלו קרוב אפלו אשה נאמנין בכך. וידוע הוא, שרב המשקרים לא היו בודים^ו מלבם דבר חדש שלא היה כלל, אבל במעשה אחד שנעשה ישקרו וישנו צורתו ותכונתו, מפני שאין הדבר שישקר בו עשוי להתברר אחר אשר המעשה נעשה. ואם ימצא מכזב^ו יהיה בודה מלבו מעשה אחר לגמרי, יהיה זר מאד, אבל לא ימצא מכזב שיפליג בשקריותו כל כך שיעיד בדבר שהיה במקום אחד והוא לא היה כלל באותו מקום בזמן שהוא מעיד שנעשה המעשה ההוא, אם לא שיזדמן זה על צד התכלית הזרות הגמור^ו, לפי שהמכזב ירא לנפשו מאותם בני אדם שראוהו במקום אחר שיוכחו עליו חרפתו. וידוע הוא, שענין עדים זוממין הוא על זה הצד, שהם מעידים בדבר אחד שנעשה במקום פלוני ובזמן פלוני, והמזימין באים ואומרים שלא היו במקום ההוא כלל באותו זמן, והמצא מכזב כפיצא בזה רחוק מאד, ומפני רחוק מציאות זה צוה התורה קדם שנעניש העדים האלה לדרש היטב אם הוא אפשר שהפליגו לשקר כפיצא בזה.

האמונה למוזימים ומפני זה הענין בעצמו הוא שצוה התורה שצאמין לאחר הדרישה הטובה המזימין יותר מהמוזמין, ואף על גב דתרי ותרי ניהו^ו, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (בבא קמא עב ב), והטעם בזה: לפי שיותר רחוק שישקרו המזימין מהמוזמין, אף על פי ששניהם מכניסים עצמם בדבר העשוי להתברר, אף על פי כן המזימין מכניסים עצמם בזה יותר, כי המוזמין אולי חשבו שלא ראם שום אדם במקום אחר באותו זמן ולכן הכניסו עצמם באותו שקר עם היותו זר, אבל המזימין, אם אין האמת כדבריהם, איך לא ייראו מהמוזמין שידעו עם האמת בעצמם שיוכחו שהאמת אתם. ויעידו זה אנשי אותו המקום שראו שם באותו הזמן שאמרו שנעשה שם המעשה ההוא, היה המעשה ההוא או לא. הנה אין ספק שכל זמן שהמוזמין לא יבררו שהאמת כדבריהם - שראוי להאמין המזימין יותר.

החידוש בעדים **זוממים** ולא יסתור מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שם) ד"עדים זוממין חדוש הוא, דמאי

חזית^ו דסמכת אהני סמוף אהני, שרוצים לומר: שאין דרך התורה לסמוך על הנראה מהמעשה אם הוא אמת אם לאו, כי אם על עדות שני עדים, שהרי האמינה התורה שני קלי עולם^ו כל זמן שלא יהו פסולים להעיד כמושה ושמואל שידענו בהם שלא ישנו שום דבר אפלו בשיחה קלה. הנה אם כן, כשנסמך כאן על המזימין יותר מהמוזמין מפני היות דברי המזימין יותר נראים שיהו אמת, הוא חדוש ויציאה מדרך התורה בשאר המקומות. ומכל מקום הדברים מראים כמו שכתבתי, שכפי היות הדבר מכער ורחוק שימצא, חובה התורה שנדרש הענין היטב קדם שנאמינהו ונפסק עליו הדין.

שוה - זהה. **למה** - מדוע עדים זוממים זו עבירה שמציאותה רחוקה. **דמילתא דעבידא לאיגלווי** - דבר העשוי להתגלות. **בודים** - ממציאים שקר. **מכזב** - משקר. **תכלית הזרות הגמור** - רחוק לגמרי. **תרי ותרי ניהו** - שניים מול שניים, ומדוע נאמין לעדים המזימים. **ייראו** - יפחדו. **דמאי חזית וכו'** - מה ראת לטמוך על השניים יותר מעל הראשונים. **קלי עולם** - אנשים קלים ופשוטים.